

శాతవాహన అనంతర యుగం

. శాతవాహనుల తర్వాత ఆంధ్రదేశాన్ని ఇక్ష్వాకులు, బృహత్పలాయనులు, శాలంకాయనులు, ఆనందగోత్రజులు, విష్ణుకుండినుల రాజవంశాలు పాలించాయి. వీరి కాలంలో ఆంధ్రదేశం ఆర్థిక, సాంస్కృతిక రంగాల్లో ఎంతో అభివృద్ధి చెందింది.

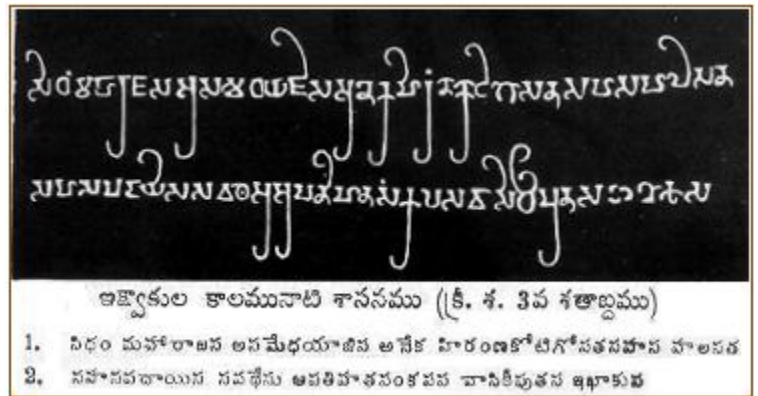
ఇక్ష్వాకులు (క్రీ.శ. 225 - 300)

ఆంధ్ర దేశాన్ని పాలించిన తొలి క్షత్రియులు ఇక్ష్వాకులు. మొదటి శాంతమూలుడు (వాశిష్ఠి శ్రీ క్షాంతామూలుడు) ఇక్ష్వాక రాజ్యస్థాపకుడు. వీరి రాజధాని విజయపురి. అధికార భాష ప్రాకృతం. అధికార చిహ్నం సింహం

పురాణాల్లో ఇక్ష్వాకులను శ్రీపర్వతీయులు, ఆంధ్రభృత్యులుగా పేర్కొన్నారు. వాయుపురాణం ప్రకారం అయోధ్యను పాలించిన ఇక్ష్వాకుడి కుమారుడు వికుక్షి తండ్రి తర్వాత పాలకుడయ్యాడు. విష్ణుపురాణంలో ఇక్ష్వాకులను బుద్ధుడి వారసులుగా పేర్కొన్నారు.

బ్యూలర్, రాప్సన్ లాంటి చరిత్రకారులు ఇక్ష్వాకులు అయోధ్య ప్రాంతం నుంచి దక్షిణ ప్రాంతానికి వచ్చారని ప్రకటించారు. కానీ, జైన మత

గ్రంథమైన ధర్మామృతం ఇక్ష్వాక వంశ స్థుడైన యశోధనుడు వేంగి దేశానికి

వచ్చి ప్రతిపాలపురంను నిర్మించినట్లు వివరిస్తోంది. వీర పురుషదత్తుడి 'నాగార్జున కొండ శాసనం' ఇక్షాకులను శాక్యముని వంశస్థులని పేర్కొంటుంది. కాలేడ్వెల్ పండితుడు మాత్రం కృష్ణానదీ తీరంలో ఇక్షు (చెరకు) చిహ్నాన్ని ఆరాధించే స్థానిక గణరాజులే ఇక్షాకులు అని పేర్కొన్నాడు. ఇక్షాకులు కన్నడవాసులని వోగెల్ పండితుడు; తమిళ ప్రాంతవాసులని గోపాలాచారి పేర్కొన్నారు. పురాణాలు ఏడుగురు ఇక్షాక రాజులను గురించి పేర్కొంటుండగా, శాసనాలు మాత్రం నలుగురి రాజుల గురించి ప్రస్తావిస్తున్నాయి.

రాజకీయ చరిత్ర

ఆంధ్రను పాలించిన తొలి క్షత్రియులు ఇక్షాకులు. పల్లవ రాజులు వీరకూర్చవర్మ మంచికల్లు శాసనం, శివస్కంధవర్మ మైదవోలు శాసనాలు పల్లవుల చేతిలో ఇక్షాకులు ఓడిపోయినట్లు పేర్కొంటున్నాయి. చివరి శాతవాహన చక్రవర్తి మూడో పులోమావిని ఓడించి మొదటి శాంతమూలుడు / వాశిష్ఠీపుత్ర శ్రీ క్షాంతామూలుడు ఇక్షాకు రాజ్యాన్ని స్థాపించాడు. రామిరెడ్డి పల్లి, నాగార్జునకొండ, జగ్గయ్యపేట శాసనాలు ఇక్షాకుల చరిత్రకు ప్రధాన ఆధారాలు. ఇక్షాకుల రాజధాని విజయపురి. అధికార భాష ప్రాకృతం. అధికార చిహ్నం సింహం.

మొదటి శాంతమూలుడు

ఇక్షాకు రాజ్య స్థాపకుడు. చివరి శాతవాహన రాజు మూడో పులోమావిని ఓడించి రాజ్యస్థాపన చేశాడు. రెంటాల, కేశనపల్లి శాసనాల ప్రకారం ఇతడు అశ్వమేధ, వాజపేయాది క్రతువులను నిర్వహించాడు. నాగార్జున కొండ వద్ద అశ్వమేధయాగం వేదికలు బయల్పడ్డాయి. ఇతడు మహారాజు బిరుదు ధరించాడు. లక్ష నాగళ్లతో భూమిని దున్ని శతసహస్ర హాలక బిరుదును కూడా పొందాడు. బంగారు నాణేలు, లక్షలాది గోవులను దానం చేశాడు. ఇతడి భార్య మాతరీ దేవి. సోదరీమణులు హర్మ్యశ్రీ, శాంతశ్రీ. కుమారుడు వీరపురుషదత్తుడు, కుమార్తె అడవి శాంతిశ్రీ. తన కుమార్తెను స్కంధ విశాఖుడికి ఇచ్చి వివాహం జరిపించాడు. ఉజ్జయిని శక రాకుమార్తె రుద్రభట్టారికను తనకోడలిగా చేసుకున్నాడు. శాంతమూలుడు వైదిక మతస్తుడు. కార్తికేయుడి ఆరాధకుడు. నాగార్జునకొండ / శ్రీ పర్వతం వద్ద కార్తికేయ ఆలయం నిర్మించాడు.

వీరపురుషదత్తుడు

శాంతమూలుడి తర్వాత అతడి కుమారుడు వీరపురుషదత్తుడు రాజ్యానికి వచ్చాడు. ఇతడు మొదట శైవమతాన్ని అనుసరించినప్పటికీ ఆ తర్వాత బౌద్ధమతాన్ని స్వీకరించాడు. ఇతడి కాలం దక్షిణ దేశంలో బౌద్ధమతానికి స్వర్ణయుగంగా పేరొందింది. భావ వివేకుడు అనే పండితుడు విజయపురి వద్ద ఒక విహారాన్ని నిర్మించినట్లు సీయాకీ గ్రంథం తెలుపుతోంది. వీరపురుషదత్తుడు శివలింగాన్ని తొక్కుతున్నట్లుగా ఉన్న మాంధాత శిల్పం (పుణ్యశిల) కృష్ణాజిల్లాలోని జగ్గయ్యపేటలో బయల్పడింది. మేనరికపు వివాహాలను ప్రారంభించింది వీరపురుషదత్తుడే. నాగార్జునకొండలో పుష్పభద్రస్వామి, అష్టభుజ స్వామి, హరితీ దేవాలయాలను నిర్మించాడు. ఇతడి విజయాలు, ఆరోగ్యం కోసం శాంతిశ్రీ అనేక దానాలు చేసింది. ఇతడి 6వ పాలనా సంవత్సరంలో నాగార్జునకొండ మహాచైత్యాన్ని పునరుద్ధరించి ఆయక స్తంభాలు నిలిపారు. రాజ భాండాగారికుడు 'బోధిశర్మ' మేనకోడలైన ఉపాసికా బోధిశ్రీ శ్రీ పర్వతంలో చుళధమ్మగిరిపై చైత్యాన్ని నిర్మించింది. వీరపురుషదత్తుడి భార్యలు భట్టిమహాదేవి, రుద్ర భట్టారిక, బాపిశ్రీ, షష్ఠిశ్రీ (బాపిసిరి, షష్ఠిసిరి). ఇతడి కుమార్తె పేరు కొండబలశ్రీ / కొండబాలశ్రీ. అల్లుడు శివస్కంధ శాతకర్ణి.

ఎహూవల శాంతమూలుడు/ రెండో శాంతమూలుడు

వీరపురుషదత్తుడు, భట్టిమహాదేవిల సంతానం రెండో శాంతమూలుడు. ఇతడు వమ్మభట్టాదేవి అనే క్షాత్రప రాకుమారిని వివాహం చేసుకున్నాడు. ఇతడి నోదరి పేరు కొండ బాలశ్రీ/ కొండబలశ్రీ. ఆంధ్రదేశంలో తొలి సంస్కృత శాసనం వేయించిన పాలకుడు ఇతడే (భారతదేశంలో తొలి సంస్కృత శాసనం వేయించింది రుద్రదాముడు). ఇతడి సేనాని ఎలిసిరి కుమారస్వామి దేవాలయాన్ని నిర్మించాడు. కొండ బాలశ్రీ మహిశాసకులకు విహారాన్ని నిర్మించింది. కాగా రెండో శాంతమూలుడు మహాసేన దేవాలయాన్ని నిర్మించాడు.

రుద్రపురుషదత్తుడు

చివరి ఇక్ష్వాక పాలకుడు రుద్రపురుషదత్తుడు. పల్లవ రాజు సింహవర్మ చేతిలో ఓడిన ఇక్ష్వాక రాజు ఇతడే. తనను తాను శివభక్తుడిగా ప్రకటించుకున్నాడు. నాగార్జునకొండ,

గురజాలలో ఇతడి శాసనాలు లభించాయి.

ఇక్ష్వాకుల సాంస్కృతిక సేవ

వీరి కాలంలో రాష్ట్ర పాలకులను **మహాతలవర** అని పిలిచేవారు. మాతృమూర్తుల పేర్లను తమ పేర్ల ముందు పెట్టుకునేవారు. బౌద్ధమత నిర్మాణాలు విరివిగా జరిగి స్వర్ణయుగంగా పేరొందింది. ఉపాసికా బోధిశ్రీ బౌద్ధమత ప్రచారకులకు ధన సహాయం చేసి కాశ్మీర్‌తోపాటు చైనాలో బౌద్ధాన్ని ప్రచారం చేయించింది. వీరి కాలం నాటి మహాసాంఘికులను అంధకులు అనేవారు. శాతవాహనుల్లా వీరు కూడా తమ పేర్ల ముందు మాతృమూర్తుల పేర్లను ఉంచుకున్నారు. దక్షిణ భారతదేశంలో హిందూదేవాలయాల నిర్మాణాన్ని ప్రారంభించినవారు ఇక్ష్వాకులే. దేశంలో ఏర్పాటు చేసిన తొలి ద్వీపపు మ్యూజియం నాగార్జునకొండ మ్యూజియం వీరి కాలానికి చెందింది. నాటి వర్తక బృందాలను **నేగమాలు** అనేవారు. గ్రామ

సముదాయాలను **గ్రామపంచిక** అనేవారు. సువర్ణం, ఫణం, దీనార్, మారకం లాంటి నాణేలను వినియోగించారు. శాంతిశ్రీ నాగార్జునకొండ వద్ద చైత్యాన్ని నిర్మించింది. కొండబాలశ్రీ విహారాన్ని నిర్మించింది. శ్రీ శాంతమూలుడి భార్య మారరీ దేవి అమరావతిలో

నివసించే బౌద్ధ బిక్షువులకు నెలరోజుల పాటు అన్నదాన వ్రతం చేపట్టింది. భారతదేశంలో మొదటి బౌద్ధ విశ్వవిద్యాలయం **నాగార్జున కొండ విశ్వవిద్యాలయం**. వీర పురుషుడత్తుడి కాలంలో ఈ విశ్వవిద్యాలయానికి ఉపకులపతి రెండో నాగార్జునుడు. ఈ విశ్వవిద్యాలయం విజయపురి దక్షిణాది బుద్ధగయగా పేరొందింది. మోటుపల్లి, ఘంటశాల నాటి ప్రధాన ఓడరేవులు. నాటి సమాజంలో సతీసహగమనం ఉన్నట్లు ఆధారాలు లభించాయి.

బృహత్పలాయనులు

కృష్ణానది ఉత్తర ముఖద్వారంలో ఉన్న ప్రాంతాన్ని వీరు పరిపాలించారు. వీరి వంశచరిత్రకు ఒకేఒక చారిత్రక ఆధారం కొండముది తామ్రశాసనం. దీని ప్రకారం వీరి రాజ్యాన్ని ఒకేఒక రాజు పాలించినట్లుగా తెలుస్తుంది. ఇతడే జయవర్మ. ఇతను బ్రాహ్మణ మతాభిమాని. ఇతడి ఇష్టదైవం మహేశ్వరుడు. మహేశ్వర పాద పరిగ్రహిత ఇతని బిరుదు. ఇతని మరణానంతరం శాలంకాయనులు వీరి రాజ్యాన్ని పాలించారు.

శాలంకాయనులు (క్రీ.శ. 300 - 440)

శాలంకాయనులను బప్ప భట్టారక పాదభక్తులుగా పిలిచేవారు. విజయదేవవర్మ శాలంకాయన రాజ్య స్థాపకుడు. వీరి రాజధాని వేంగి. రాజభాష సంస్కృతం. రాజలాంఛనం వృషభం. వీరి ఆరాధ్య దైవం చిత్రరథ స్వామి. శాలంకాయనుల చరిత్రకు మూడు ప్రాకృత భాషా శాసనాలు, ఆరు సంస్కృత భాషా శాసనాలు, ఒక ప్రాకృత, సంస్కృత మిశ్రమ భాషా శాసనం మొత్తంగా 10 శాసనాలు ఆధారం. శాలంకాయన అంటే నంది అని అర్థం. టాలమీ తన జాగ్రఫీ గ్రంథంలో బెన్ గురాన్ (వేంగి) దగ్గరలో సలెకినాయ్ (శాలంకాయనులు) ఉన్నట్లు పేర్కొన్నాడు. విజయదేవ వర్మ తర్వాత పాలించిన శాలంకాయన రాజు హస్తివర్మ. సముద్రగుప్తుడి దక్షిణ భారతదేశ దండయాత్రలో ఓడిపోయిన (వేంగి) శాలంకాయన రాజు ఇతడే. హస్తివర్మ ఆస్థానంలో భావ వివేకుడు, బుద్ధదత్తుడు అనే పండితులున్నట్లు తెలుస్తోంది. భావ వివేకుడి పేరుతోనే భావయపట్ల (బాపట్ల) వెలసింది. బర్మాకు చెందిన బుద్ధదత్తుడిని హస్తివర్మ సన్మానించాడు. ఏలూరు సమీపంలో చిత్ర రథస్వామి ఆలయాన్ని హస్తివర్మ నిర్మించాడు. బర్మా గ్రంథాల్లో శాలంకాయన రాజ్యాన్ని సాన్-లాన్-క్రోన్ అని ప్రస్తావించారు. శాలంకాయనుల కాలంలోనే దిజ్జాగుడు వేంగిపురాన్ని సందర్శించాడు.

ఏలూరు ప్రాకృత శాసనం ప్రకారం రాజ్య స్థాపకుడు విజయదేవవర్మ. కానుకొల్లు, గుంటుపల్లి శాసనల ప్రకారం శాలంకాయన స్వతంత్ర అధికారాన్ని స్థాపించింది హస్తివర్మ. శాసనాల్లో హస్తివర్మను నానా ప్రకార విజయస్య, ధర్మమహారాజు లాంటి బిరుదులతో ప్రస్తావించారు. హస్తివర్మ కుమారుడు నందివర్మ. ఇతడే కానుకొల్లు శాసనం వేయించాడు.

నందివర్మకు గోసహస్రప్రదాయి, వివిధ ధర్మ ప్రధానస్య అనే బిరుదులు ఉన్నాయి. నంది వర్మ మనుమడు, రెండో హస్తివర్మ కుమారుడు అయిన ఖండపోత ఆయురారోగ్యాల కోసం బ్రాహ్మణులకు దానం చేశాడు.

మొదటి నందివర్మను ఓడించి అతడి సోదరుడు రెండో దేవవర్మ సింహాసనం ఆక్రమించాడు. రెండో దేవవర్మను ఓడించి అచండవర్మ రాజ్యానికి వచ్చినట్లు అతడి ధారికాటూరి శాసనం తెలుపుతోంది. అచండవర్మ తర్వాత అతడి సోదరుడు రెండో హస్తివర్మ రాజ్యానికి వచ్చినట్లు అతడి పెనుగొండ శాసనం తెలియజేస్తోంది. (నంది వర్మను ఓడించిన దేవవర్మ అశ్వమేధయాగం చేసి రెండో విజయదేవవర్మ పేరుతో రాజ్యపాలన చేశాడు). తర్వాత రాజ్యానికి వచ్చిన విజయనంది వర్మ / రెండో నందివర్మ ఎక్కువ శాసనాలు వేయించిన శాలంకాయన రాజుగా పేరొందాడు. చివరి శాలంకాయన రాజు విజయస్కంధ వర్మ.

గుంటుపల్లిలోని బౌద్ధ క్షేత్రానికి దానధర్మాలు చేసింది రెండో నందివర్మ. ఆంధ్రదేశంలో విష్ణుదేవాలయాలు ఉన్నట్లు తెలిపే తొలి శాసనం పెదవేగి శాసనం. దీన్ని రెండో నందివర్మ వేయించాడు. విజయదేవవర్మ వేయించిన ఏలూరు శాసనంలో మున్యద అనే రాజకీయోద్యోగి పేరు ప్రస్తావించారు. నాటి ప్రముఖ రేవుపట్నం ప్రాలూర. ప్రాలూరలోని విష్ణుగృహస్వామి ఆలయానికి విజయనందివర్మ / రెండో నందివర్మ గ్రామాలను దానం చేశాడు. కొల్లేరు, పెదవేగి శాసనాలను రెండో నందివర్మ; కంతేరు శాసనాన్ని విజయస్కంధవర్మ వేయించారు. వీరి సమకాలీనుడైన దిజ్జాగుడు శుద్ధ ఆర్యవిద్యకు పునాది వేశాడు. చండవర్మ బిరుదు ప్రతాపోనత సామంతస్య, రెండో నందివర్మ బిరుదు పరమభాగవతుడు కాగా విజయదేవవర్మ బిరుదు పరమ మహేశ్వరుడు. బప్ప భట్టారకులు అంటే తండ్రిని దైవంగా భావించే వారని అర్థం.

ఆనందగోత్రులు

శాలంకాయనులకు ఇంచుమించు సమకాలీకులుగా కృష్ణానదికి దక్షిణంగా ఉన్న ప్రాంతాన్ని ఆనందగోత్రులు పాలించారు. వీరి రాజధాని కందరపురం. వీరు తమను త్రికూటపర్వాదీపులుగా అభివర్ణించుకున్నారు. ఆనందగోత్రులకు సంబంధించి రెండు తామ్రశాసనాలు, ఒక శిలాశాసనం లభ్యమయ్యాయి. కందరరాజు చేజెర్ల శిలా శాసనం

వేయించాడు. ఇతడు పల్లవరాజు నుంచి ధాన్యకటకం గ్రహించి అమరావతి స్థూపరక్షణాభారం వహించినట్లు తెలుస్తోంది. ఇతడు మొదట బౌద్ధం తర్వాత వైదిక మతాన్ని అనుసరించినట్లు తెలుస్తోంది. అత్తివర్మ గోరంట్ల తామ్రశాసనాన్ని వేయించాడు. అత్తివర్మను శాసనంలో 'హరణ్య గర్భోద్భవ' అని వర్ణించారు. ఇతడు శైవుడు. వైదిక మతేద్ధారకుడు. వంకేశ్వరుడి భక్తుడు. దామోదరవర్మ అనే రాజు 14 మంది బ్రాహ్మణులకు కంగూర గ్రామాన్ని అగ్రహారంగా ఇస్తూ 'మట్టిపాడు' శాసనంవేయించాడు. ఇతడి అనంతరం రాజ్యాన్ని విష్ణుకుండినులు ఆక్రమించారు. విష్ణుకుండినులు:

విష్ణుకుండిన వంశ స్థాపకుడు మొదటి మాధవవర్మ. ఇతడి తొలి రాజధాని వినుకొండ. తర్వాత కీసరగుట్ట (కరీంనగర్)కు మార్చాడు. ఇతడు 11 అశ్వమేధ యాగాలు చేసినట్లు పేర్కొంటారు. వాకాటక రాకుమార్తెను పెండ్లాడిన తొలి విష్ణుకుండిన రాజు మాధవ వర్మే. ఇతడు వేల్పురు శిలాశాసనాన్ని వేయించాడు. పరమ బ్రాహ్మన్య పరమేష్ఠి బిరుదులు. విష్ణుకుండినుల్లో తొలి సుప్రసిద్ధ రాజు గోవిందవర్మ. పల్లవులను ఓడించి గుండ్లకమ్మ వరకు రాజ్యాన్ని విస్తరించాడు. శాస్త్రాల్లో పండితుడు. బౌద్ధమతాభిమానియైన వైష్ణవుడు. ఇతడి రాణి పరమభట్టారికా మహాదేవి వేల్పురులో బౌద్ధవిహారాన్ని నిర్మించింది. గోవిందవర్మ వేల్పురు బౌద్ధ విహారానికి పెణుకుపర గ్రామాన్ని దానంగా ఇచ్చాడు. తుమ్మల గూడెం శాసనం వేయించాడు. బౌద్ధాన్ని స్వీకరించిన ఏకైక విష్ణుకుండిన రాజు గోవిందవర్మ.

విష్ణుకుండిన రాజుల్లో గొప్పవాడు రెండో మాధవవర్మ. ఇతడు అశ్వమేధ, రాజసూయ, నరమేధ యాగాలు చేశాడు. **త్రికూటమలయాధిపతి, జనాశ్రయ** బిరుదులు పొందాడు. రాజధానిని అమరపురం నుంచి దెందులూరు (వేంగి)కు మార్చాడు. ఉండవల్లి గుహల్లోని బుద్ధుడి శిల్పాన్ని శయనిస్తున్న విష్ణుమూర్తి విగ్రహం(అనంత సాయి)గా మార్చాడు. ఉండవల్లి గుహలపై పూర్ణకుంభాన్ని చెక్కించాడు (రాష్ట్ర అధికార చిహ్నం). ఇతడి కాలంలో అమరావతిలో బౌద్ధ, శైవ సంఘర్షణలు జరిగినట్లు, అమరావతిని అమరలింగేశ్వరస్వామి ఆలయంగా మార్చినట్లు ఫాహియాన్ పేర్కొన్నాడు. తర్వాత పాలించిన మూడో

మాధవర్మన్యాయసింహుడు, అవసిత వివిధ దివ్య లాంటి బిరుదులు పొందాడు. తన కుమారుడికే ఉరి శిక్ష విధించినట్లు దగ్గుపల్లి దుగ్గన రచించిన నచికేతోపాఖ్యానం గ్రంథం వివరిస్తోంది. నందిమల్లయ్య, ఘంట సింగన రచించిన ప్రబోధ చంద్రోదయం గ్రంథం ప్రకారం ఇతడి కాలంలో విజయదుర్గ కనకవర్షం కురిపించిందని, కాబట్టి విజయవాడను కనకపువాడగా పిలిచారని తెలుస్తుంది. చివరి విష్ణుకుండిన రాజు విక్రమేంద్రవర్మ / రెండో విక్రమేంద్రుడు. ఇతడికే మంచన భట్టారకుడు అనే నామాంతరం ఉన్నట్లు తెలుస్తోంది. ఇతడు సకల భువన రక్షాభరణై కాశ్రయ అనే బిరుదు పొందాడు. ఇతడు వేయించిన చిక్కుళ్ల తామ్ర శాసనంలోనే విజయోత్సవ సంవత్సరంబుల్ అనే తొలి తెలుగు వాక్యం ఉంది.

ముఖ్యాంశాలు

- ✘ విష్ణుకుండిన రాజులు ధర్మవిజయ బిరుదులను పొందారు.
(పల్లవులు ధర్మమహారాజు బిరుదు పొందారు)
- ✘ బృహత్పలాయనులు రాష్ట్రాలను ఆహారములు అని, దాని అధిపతిని వ్యాప్యతుడు అని పిలిచేవారు.
- ✘ శాలంకాయనుల కాలంలో గ్రామాధికారిని ముతుడ అని పిలిచేవారు.
- ✘ ఆంధ్రాధిపతి గజ ఘటములను సంగ్రహించిన పాలకుడిగా కందారరాజు పేరొందాడు.
- ✘ పల్లవులు తమ రాజ్యాన్ని పథములు, భోగాలు, మాడబములుగా విభజించారు.
- ✘ పల్లవుల కాలం నాటి స్థానికోద్యోగులను గుమిక అరణ్యాధిక్యత అని పిలిచేవారు.
- ✘ సరిహద్దు రాష్ట్రాలపై నియమించిన సైనిక రాజు ప్రతినిధిని గుల్మీకుడు అనేవారు.
- ✘ రాజశాసనాలు బహిరంగపరిచే వాడిని శాసన సమరాంతకుడు అని, శాసనాలను అమలుపరిచే అధికారిని మహాబలాధిక్యత, దండనేత్ర అని పిలిచేవారు.
- ✘ వృత్తిపన్నుల ప్రస్తావన ఉన్న శాసనం - విళవట్టి శాసనం
- ✘ వేల్పూరు వద్ద గణపతి ప్రతిష్ఠ చేసిన రాజు - మొదటి మాధవవర్మ (వేల్పూరు శాసనం)
- ✘ ఇటీవల కర్నూలు జిల్లాలోని వీరాపురంలో ఇక్ష్వాకుల కాలంనాటి దేవాలయం బయల్పడింది.

- ✘ భూత గ్రాహక స్వామి/ యముడు ఆలయం వేల్పురులో ఉంది.
- ✘ గౌతమ బుద్ధుడు ధాన్యకటక ప్రాంతంలో కాలచక్ర తంత్రాన్ని బోధించాడు.
- ✘ వజ్రయాన సిద్ధాంతకర్త సిద్ధ నాగార్జునుడు ఆంధ్రదేశవాసి అని రామిరెడ్డి పల్లెశాసనం పేర్కొంది.
- ✘ శాసనాల్లో సంస్కృతాన్ని వాడటం ప్రారంభించింది ఇక్ష్వాకులు.
- ✘ తెలుగు భాషా పరిణామాన్ని వివరిస్తున్న పొట్లదుర్తిని రేనాటి చోడరాజు పుణ్యకుమారుడు వేయించాడు.
- ✘ భూస్పర్శ ముద్రలతో బుద్ధ ప్రతిమలు బొజ్జనకొండ (విశాఖపట్నం జిల్లా) వద్ద లభించాయి.
- ✘ మొగల్రాజపురంలో 5 గుహలున్నాయి. 4వ గుహలో దుర్గ, 5వ గుహలో శివ తాండవం/ నటరాజ/ అర్ధనారీశ్వర మూర్తి విగ్రహాలున్నాయి.
- ✘ ఉండవల్లి గుహలు 3. మధ్య గుహలో నాలుగు అంతస్తులతో అనంతసాయి గుడి (బుద్ధుడి శిల్పాన్ని శయనిస్తున్న విష్ణుమూర్తి విగ్రహంగా మలిచారు.) ఉంది.
- ✘ గుంటుపల్లి గుహాలయం సింహం ప్రతిరూపంతో ఉంటుంది. గుహ ముఖంపై ఉత్పత్తి పిడుగు అనే లేఖనం ఉంటుంది.
- ✘ నెల్లూరు జిల్లాలోని భైరవకొండలో 8 గుహలున్నాయి. వీటిలో రేనాటిచోడులు, విష్ణుకుండిన కాలం నాటి శైవమతానికి సంబంధించిన ఆధారాలున్నాయి.

